

Politicorvm Libri Decem

Contzen, Adam

Colonia, [1621]

Cap. XIV. Sobrietatem Reipublicæ esse firmamentum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95437](#)

aliquid prob*it* ingenij eluceat: nunquam turpitudo infi-
natur. Optime Nazianzen. *τίτειν, ἀνύρα, οὐ δέγ-
σαι, μηδὲν μέσων.* Dicere, audire, facere breui diſtam in-
teruallo. Liberalis sit ergo iocus, non malevolus,
non turpis: Quia nec audire talem oportet. Ad-
mirandum est, quod Antonius Senenius in historia
Patrum prædicatorum narrat. Lucia casta, san-
ctæque virginis adoleſcens amorem suum indicarat,
atque inter blanditias ſcriperat; *Oculorum eius sepul-
chritudine fauciatum, captumque.* At illa inſolens le-
noniae adulatio[n]is, ſimul de ſalute amatoris ſolli-
cita, erutos oculos adolescenti misit, addito elo-
gio, habere eum rem vilissimam, quam pra Deo ſuo de-
amaser. Quam castus ille animus, quia oculos E-
piſtola impura violatos eruit, quia amatori placue-
runt; quomodo illa virgo theatraſc obſcenitatem
detefacerur, quæ literas ita vindicavit.

Sexto. Nulla ſcenam mulier ingrediatur, nullus
cum ſchemate muliebri. Abſit à theatro etiam ha-
bitus illius ſexus, quem domi verecundia, & iura
concludunt. Nunquam probauit adolescentem, fo-
mineo habitu ſimulare foeminam, etiam ſanctam,
pudicam, castam, à foeminis comi, ornarique, quaſi
foeminam in publico videri. Hanc meam ſenten-
tiam à Societate noſtra probatam gauſiſ ſum; mu-
liebri enim habitu prodire in ſcenam diſcipulos no-
ſtrios in posterum vetuit. Et in vniuersum cauſam
caſtitatis agi in theatro diſplicet. Verecunda eſt, &
tenera, fugiendo, & latendo tutior, in publico ne
pro laude quidem ſua apparet desiderat. Fides, for-
titudo, prudentia, ſobrietas, partes ſuas habeant.
Pudicitia domi ſola conſciencia fruatur. Si publice
laudatur, parce id fiat, & verecunde.

Septimo. Nemo in ſcenam procedat luci gra-
tia, nemo qui non alia arte vitam toleret, aut im-
penſis domēticis ſe familiāque alat. Scenicos i-
taque, & Agyras, qui iocando, obſcena loquendo,
fallendo victum parant, quorum laus creſcit ex cri-
mine, qui eo peritores habentur, quo turpiores
ſunt, ex mea Republica, iam ante penitus proſcri-
piſi. Solent vero huicmodi homines esse impro-
biſſimi. Cum enim paupertate premantur, id agunt,
ut turbas colligant, ut populo placeant; hinc illa
dicunt, aguntque quibus ſtolidiſſimus quiske de-
lectatur. Hinc nihil penſi habent, quid loquantur,
modo pecuniam extorquent. Itaque male conſul-
tum erat Reipubl. cum faxilla alebatur ex publico,
tantaque cura riſum, & turpitudinis doctrinam e-
mebant. Roscius mercedem diuturnam accepit mil-
le denarios, ut Macrobius lib. 3. Saturn. auſtor eſt.
At ſane iſta in pefſimorum obſcenationes inſumi,
quaſi prouincia contulerunt, contra ius fas eſt, que-
temque Reipubl. perturbat.

Octauo. Quemadmodum igitur oberrare non
debet principis menſam obſcena licentia, ſed beni-
gna inuitatio, liberalitas ioci, & ſtudiorum amor.
Ita oculos Christiani populi, comœdia ſacra, ho-
nesta, politica, erudita, liberalis indolis index, fu-
tura ſpeſi pignus ſeuera comitate, & faciligratuitate
oblecent. Idque agatur ut in eam rem honeſtissi-
mus quiske, & nobilissimus, exercitationemque
veniat. Haec omnia breuibus verbis complexa eſt re-
gula 13. quaſe Rectoribus Societatis praefcripta de stu-
diis eſt ratio.

13. Tragediarum, & Comediarum, quas non niſi lati-
nas, ac variißimas eſe oportet, argumentum ſacrum ſit, ac
pium: neque quicquam actibus interponatur, quod non la-
tinum ſit, & decorum; ne perſona villa muliebris, vel ha-
bitus introducatur.

14. Magna autem cura caueat, ne diſcipuli, dum ſead
huiusmodi res comparant, morum faciant, ſtudiorumque ia-
ſtūram.

C A P V T X I V .

Sobrietatem Reipublicæ eſſe firmamentum.

§. 1. Pro sobrietate contra intemperantiam, mul-
ta à ſapientibus dicta ſunt, multa à tempe-
rantibus. Verum ebrietas in circulis, in conuiciis
etiam reprehēenda, dominatur; multoque eſt facilius
virtutem laudare, quam ſequi: De temperantia igi-
tur illis, qui ferula, vinumque requirunt, dicam.
Dicam etiam Germanis, hoc eſt, mea patriæ. Apud
quos licet hoc vitium latifimè regnet, non tamē de
medicina desperandum eſt, cum multi principum,
magnatumque aulas ſuas ad moderationem, con-
tentiamque reduixerunt. Carolum quintum à qui-
busdam rogarum aiunt, ut commelationibus, ac
computationibus interdicere. Eum vero ridentem
reſpondiſſe; id perinde fore ac si Hispanis furta pro-
hiberet. Non ita locutum emendationis despera-
tione Imperatorem existimandum eſt, ſed ut homi-
nes alienæ nationis vitia acerbe perſtingentes, do-
mesticorum malorum admoneret. Itaque & hæc ipſe
monebo, erit enim eum aut principum diligentia
tam magnum malum tolletur, aut barbara feruitate
opprimetur.

Nunquam non hoc malum ſuum Germania a-
gnouit, itaque plurimas contra illud leges tulit, et
iam publicis in comitiis conuentibusque, ego recen-
tiores recenſeo.

Anno 1500. Auguſta in comitiis imperante Ma-
ximiliano ita decretum eſt de propinationibus. Et
quanquam Electorum, Principum, aliorumque ordinum con-
ſenſu, de propinationibus & computationibus, proximi co-
mitiis, ſtatutum & ſancitum eſt, ut omnium prouinciarum,
ac locorum magistratus, vbi ea computandi conſuetudo adeo
antiqua non fuerit, in eam rem incumbat, ut illa tollatur, ca-
ueatur, & grauitate plecat: intelleximus tamen hanc no-
stram, & imperij conſtitutionem, adhuc parum eſſe obſerua-
tam, ſed diuī abuſum, & intemperantiam vbiq[ue] in omni-
bus prouinciis in die magis magisque inualeſere, & augeri.
Quare cum tanto magis, ut maiore cura & reſeruacione huic
malu, quam antehac factum occurrat, neceſſe ſit, praci-
piſus & mandamus, omnibus & ſingulis Electoribus, Princi-
pibus, aliisque ordinibus, cuiusque illi ſint dignitatis, con-
ditionis, aut prouincie, ni uſtam Noſtri Magistrati indigna-
tionem incurere, & gratia excidere velint, ut huicmodi
computationes in suis electoribus, principatibus, prouin-
ciis, ditionibus, ac territoriis, vbiq[ue] locorum ſeuere prohi-
beant, graui pena mulceni, omniqe studio hocce manda-
tum exequantur.

§. 2. Anno vero 1512. Colonie grauior etiam pre-
na decreta eſt.

§. 3. Item licet ſepiuſ ſuperioribus comitiis computationes
grauiſſime ſint prohibita, id tamen parum adhuc obſeruatum
& executioni mandatum eſt; imo ab iis, quoſ mandatum tueri
atque urgere oportuit, neglectum, quapropter & in primis,
quod ex hac ad largiore vini haſtum imitatione naſcetur
ebrietas, ex ebrietate frequente blasphemia, homicidia, aliaq[ue]
mala innuera, ita ut iſti potatores ſe ſe in praesens honoris,
fame, ſalutis anime, rationis, vite fortunarumque diſcriuen-
tia, omnium prouinciarum magistratus ſinguli, ſum-
mi, infimi, Ecclesiastici, ſoculares, vitum illud in ſe ipſis pri-
mum, deinde in ſubditis ſuis emendent, eaque potandi libidine
omnibus ſub grauiſſimi penai interdicant. Et ſi qui e nobili-
tate inde ſe continere noluerint, vi & Nos, Electores etiā, Prin-
cipes tam Ecclesiastici quam ſaculares, omnique magistratus,
eos vitem, ab aule dimittamus, officiis ac muneribus moue-
amus, eaque de cauſa dimiſſo, nemo negat principum, negat alio-
rum dominorum ad ſuum famulatum admittat: inferioris
autem conditionis & ſortis homines eandem ob culpam cor-
poralibus penai ſubijcantur. Quod ſi quis magistratus in-
tuendo, urgendo, exequendo hoc mandato noſtro erga ſubditos
ſuos ne-

Hiftriones
extermin-
nandi.

Nemo pre-
cio theatri
ingredia-
tur.

Leges eſſet
pocula.

suos negligens fuerit, tam Nostræ Ces. Maiest. fiscalis, eos subditos, qui deliquerint, ad Imperialem nostram Cameram, ad meritos de iis penas sumendas citet. Vbi autem prava illa potandi consuetudo iam inde à maioribus tradita inoleuisset, sedulam dabant operam magistratus, ut aboleatur.

O felicem patriam si amphoræ illæ, & Maximini ab aulis, ab Ecclesiis, ab vrbibus exterminentur, punianturque.

Anno 1548. Augustæ, à Carolo quinto, consensu imperii, ita decretum est.

Quandoquidem ex ebrietate, vt quotidiana docet experientia, grauiſſime Deus offenditur, varia enim hinc vitia mala, & iniuria puerulans & in prateritis comitis de computationibus, poculorum uniuersique certaminibus constitutum est, vt ad tollendas & abrogandas corporaciones magistratus, eius criminis reos seuerē plecat, eiusmodi tamen constitutiones parum adhuc obseruata sunt, & executioni mandata, sed prava illa potandi consuetudo indies ubique latius alioribus actis radicibus aucta & propagata est: Vnde blasphemia, latrocinia, homicidia, adulteria & id genus delicti grauiſſima consecuta sunt. Accedit quod per ebrietatem secreta, que merito regenda, subinde reuelentur, que vita Germanos, quorum virtus iam olim cognita, & plurimum laudata, apud extereras nationes admodum contemptos reddant. Factum item in bello sepe, vt ea occasione graues inter ipsos milites diffensiones, seditiones & rebelliones exorta sint, erga duces & magistratus bellicos enata inobedientia: hinc etiam augetur annona & caritas, sollicitus, immunitus ac visitant honesta communia, & societas conuentus, vnde quandoque Germani in primis commendati sunt. Vt taceamus potandi vitium, omnium malorum esse scaturiginem, hominumque aeternæ salutis, honori, gratia, rationi, longiori vite ac corporis viribus admodum perniciustum. His itaque consideratis, mandamus omnibus & singulis Electoribus, Principibus, cur Ecclesiasticis tum secularibus, aliisque ordinibus cuiuscumque dignitatis, conditionis, aut prouinciarum sint, à computationibus illi ipsi, tum ut subditis exemplo praluceant, tum ut tanto maiorem à transgressionibus debitas penas sumendi copiam habeant, penitus abstineant, & in aulis aulicos, in principalibus ditionib. prouinciis, territoriis ac dominis subditos sub grauissima ab omni computatione, quo-cumque denum modo, verbis, aut forma illa instituatur aut insituenda excogiteur, abstinentiae iubant, seduloque mandatum hoc urget: præfertim etiam ut patres familias, totam familiam, liberos, famulos, ancillas diligenter moneant à iuramentis, blasphemis in Deum, sanctissimam eius matrem, cetero que sanctos & à potationibus ut se plane contineant: vt & Nas hic seuerē precipimus & diligenter obseruatum volumus.

Volumus etiam ut Magistratus parochis suis & concionatoribus id negotii dent, vt omnibus diebus dominicis populo proponant, cumque à potationibus abstineat, enumeratis ad eam rem virtus que progignuntur: ad quod necesse erit eorum catalogum illis à magistratibus procurari.

Anno 1570. Spiræ à Maximiliano de ordine militari sic statutum est §. 48.

Quoniam, pro dolor, eo res venit, vt inter Germanos presertim militis detestanda & beluina potandi consuetudo præcipuum sit exercitum, unde tori genti graue dedecus, ignominia, infamia, periculum ac contemptus immineat, in primis quod variiores inde victorie, infelicis belli successus consequantur. Magistro equum, magistratibus militaribus ve & Dominis, nobilibus, & equitibus vi militaris huius constitutionis seuerē mandatum sit, vt à continua perpetua que ebrietate sibi temperent, præfertim autem ne id affectis & famulis suis permittant. Et §. 49. ita monet.

Quod si quis militariū magistratum, unus sit, siue plures, delatus deprehensus fuerit, qui beluino ac detestando se se ingurgitandi virio ita deditus sit, vt munus suum pro necessitate nequaquam obeat, is per militis prefectum aut ducem suum officio moueat, magisque sobrius illud commendetur. Neque unquam, quisquis ille sit, se se opponere: aut illi auxilio esse de-

fendereue fas sit, vi presentis constitutionis debit, que obediente. Et §. 50.

Item per militis prefectum, duces, & equestre iudicium in omnibus delictis, que in ebrietate à Dominis, nobilibus, militibus, cuiuscumque conditionis aut sortis sint, commissa sunt & punienda veniunt, ebrietates ad excusationem aut penarum mitigationem nullo modo, vel acceptetur vel admittatur, quin immo huiusmodi delicta eo severius, gravius, etiam altero tanto mul- dantur ac puniantur. Et §. 51.

Qui per ebrietatem hostile somno sopitus aliquae ratione neglexerit, capite negligentiam luat. Et §. 52.

Omnis & singuli milites, pedites, aliique qui in equitum famulitio versantur, qui ita bestiarum more bibisse, itaque ebrii deprehensi fuerint, vt sui forum, & rationis impotentes sint, recta ad carcera deducant ferroque vincantur, neque sine ducum aut Magistri equitum voluntate emitantur: ad haec & fas sit, tales pro delicti grauitate, & confessione puniendis, eosque qui huic re se oposuerint, ad equitum iudicium citandi, perrabendique. Denique §. 78.

Qui igitur in excubis potus, aut ebrios deprehensus fuerit, ita v. pro rei necessitate excubias agere veramque ac germanam tessera, edere nequeat, is ad arbitrium ac sententiam prefecti militiae, aut ducum aut Equestris iudicii puniatur.

Has idcirco leges in medium produco inter initia, vt obuiam eorum obiectioni veniam, qui de Germania desperandum censem, qui negant sobrietatem reduci posse. Imperatores & principes bene sperant, addo & possunt, si volunt, medicinam adhibere.

§. 4. Africani teste Augustino ad ebrietatem præniterant, sed in eius tamen Ecclesia tanta era cura sobrietatis, vt Augustinus merito dicat Sermone 231. de tempore. Licet proprio Christo, fratres charismi, credam vos ebrietatis malum velut inferni foveam expuesceri, & non solum ipsi non velitis amplius bibere, sed nec aliquos aduarare, vel cogere plusquam oportet accipere: tamen non potest fieri, nisi sint aliqui negligentes, qui sobrium esse non velint: vos qui semper conuicia sobria exhibetis, notis ad nostram iniuriam renocare, quia nobis necesse est aliquos ebrios arguere.

Cum enim fratres charissimi, ebrietatis malum sit graue Olim con- ritum, & Deo odibile, ita per vniuersum mundum a pluribus fuerudo e- in confutudinem missum est, vt ab illis qui Dei precepta co- brietatem gnoscere volunt, iam nec putetur, nec credatur esse peccatum: in tantum, vt in conuicio suis irrideant eos, qui minus bibere possunt, & per inimicam amicitiam, adiuvare homines non erubescunt, vt potum amplius accipiant, quam oportet. Qui Cogunt bi-

enim alterum cogit, vt seplus quam opus est bibendo inebriet, bere, hoc est minus malum ei erat, si carnem eius vulneraret gladio, quam mori. animam eius per ebrietatem necaret. Et quia corpora nostra

terrena sunt, quomodo pluia nimium grandis, & diurna Minus ma-

si fuerit, terra infanditur, & in lutum resolutur, vt nullum in lum vulne-

ra cultura posse fieri: sic & caro nostra quando abundantiori rare, quam

potu fuerit inebriata, nec spiritalē culturam accipere, nec inebriare.

fractus anima necessarios poterit exhibere. Et ideo quomo-

do omnes homines sufficientem pluianam in agri suis accipere. Ebrietas

desiderant, vt & culturam valeant exercere, & defractum corpus mer-

vbitate gaudere, ita & in agro corporis hoc tantum deberent git.

bibere quod oportet, ne per nimiam ebrietatem ipsa corpo-

rī terra velut in paludem conuera, magis vermes & serpen-

tes vitiorum generare, quam fructus bonorum operum posse

afferre. Omnes enim ebrios tales sunt, quales paludes esse vidē-

tur. Quid enim in paludibus nascatur, nō ignorat charitas ve-

strestrorum quod ibi nascitur, nullū fructum habere cognoscitur.

Nascitur ibi serpentes, sanguis fugacem nascitur ibi rana & diuer-

sa genera verium, que magis horrorem possunt generare, quam

aliquid quod ad victimum proficiat exhibere. Ita enim herba, vel

arbores, que aut in ipsis paludibus, aut circa ripas earum na-

sciolent, nihil utilitas habere videntur, in tantum vt in an-

nus singulū incendio concrementur. Videte quod de ebrietate

nascitur ignis preparatur.

Ebrietas cō-
tra docen-
tium cla-
mores ex-
urgit.

Turpis in
malo gloria
tio.

Ebrios cē-
dant ma-
gistratus,
vitiam ne
& ideo ce-
dere cogā-
tur hosti.

Ritus vere-
ris legis so-
brietatem
requirunt.

Apud prin-
cipem ma-
xime fer-
uanda so-
brietas.

Ebrietas per
lucidior vi-
tro.

Ecclesiastici 19. 1.

Potentia &

affuetudo

potandi &

terna dam-

natione

perceperit.

Ebrietas nec

in ipsis cla-

dibus cessat.

Sacri &

profani di-

140

Quid de his aut libos scribimus: aut in templis concionamur: aut disceptamus in Gymnasio: Ven- ter aures non habet; sed ebriorum etiam aures carent auditu, & caput cerebro. Non tamen cedendum est vitiis, sed contra eundum, ita olim sapientes & Prophetæ fecerunt; Nec timenda iracundia ebriosorum, quia iam mox computrescent.

Clama in illi; Erubescite, & verecundia sit vobis: quare non potestis bibere, quantum nos? Dicunt enim eos non esse viros. Et videte miseriam ebriosorum, se dicunt esse viros, qui in ebrietatis cloaca tacent, & illos non dicunt esse viros, qui honeste, & sobrie stant. Iacent prostrati, & viros sunt, stant erecti & viro non sunt?

Cum igitur ebrii extra suam sint potestatem, nec admonitionis, quia ratione carent, capaces, sobrios, vteos coereant, moneamus.

§. 5. Primo quidem magni regis, & a quo pendet omne regnum illa lex omnibus data est. Germanicarum legum in decretis Dei, in oraculis altissimi fundamenta vides, & Germania principes, procerusque non ignorent sua mala, sed vel amare, vel ad ea amouenda infirmos esse. Verum leges diuinias in tueamur, atque ad eas Rempublicam nostram, moresque exigamus.

Leuitici 10. 8. Dixitque Dominus ad Aaron: Vinum & omne quod inebriare potest, non bibet tu & filii tui, quando intrabis in tabernaculum testimoniorum, ne moriarum: quia praeceptum semper internum est, in generationes vestras. Ad ceremonias perituras ne accedat ebrietas, omnino gustasse vinum habetur piaculum: Christiani quomodo calicem Domini bibemus, de vinolentia adhuc ructantes?

Proverb. 20. 1. Luxuria res vinum, & tumultus ea ebrietas: quicunque his delectatur non erit sapiens. Et 21. 17. Qui diligit epulas in egestate erit: qui amat vinum, & pin- guia, non dirabitur. Et 23. 1. Quando federis, vt comedas cum principe, diligenter attende, quæ apposita sunt ante faciem tuam, & statue cultrum in gurture tuo, sed tamen habes in po- testate animam tuam, ne desideres de cibis eius, in quo est panis mendacii.

Et 31. 4. Noli Regibus ð Lamuel, noli Regibus dare vinum: quia nullum secretum est, ubi regnat ebrietas, ne forte bi- banit, & obliuiscantur iudiciorum, & mutant causam filiorum pauperis.

Ecclesiastici 19. 1. Operarius ebrios non locupletabitur: & qui spernit modicam paupelatum decidet. Vinum & mu- lieres apostatae faciunt sapientes, & arguent sensatos. Et 31. 12. Supra mensam magnam sedisti, non aperias super eam fauces tuam prior. Et vers. 17. Ne comprimiraris in conuicio. Cap. 37. 32. Noli audire esse in omni epulatione.

IIa. 5. 11. V. & qui consurgit manu ad ebrietatem sectandæ, & potandum usque ad vesperam, vt vino affuetus. Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conuicio vestris, & opus Domini non respicit, & opera manuum eius non consideratis. Et vers. 22. V. & qui potentes estis ad bibendum vi- num, & vires fortes ad misericordiam ebrietatem. Et 22. 12. Et vo- cabit Dominus Deus exercitium in die illa ad sletum, & ad planctum, ad calumnam, & ad cingulum sacrum: & ecce gau- dium, & latitudo occidere vitulos, & jugulare arieres, comedere carnem, & bibere vitam, comedamus, & bibamus, & ras e- nem moriemur, &c. Et 28. 7. Verum hi quoque pro vino ne- scierunt, & pro ebrietate errauerunt. Sacerdos & Prophetæ ne- cierunt pro ebrietate, absorpsis autem a vino, errauerunt in ei- briate, nescierunt videntem, ignorauerunt iudicium. Et 56. 12. Venite sumamus vinum, & impleamur ebrietate: & erit sicut hodie, sic & cras, & multo amplius.

Ezech. 16. 49. Ecce hac fuit iniurias Sodoma sororis tua, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & filiarum eius, & manum ego, & pauperi non porrige- bant.

Dan. 5. 2. Precepit ergo iam temulentus, vt afferrentur profani di- vasa aurea & argentea, que aportauerat Nabuchodonosor

pater eius de templo, quod fuit in Ierusalem: vt biberent in eius Rex, & optimates eius uxores, & concubina illius. scrimeni- gnorat.

Osee 4. 11. Fornicatio & vinum, & ebrietas aufe- runt cor.

Ioel. 1. 5. Expercisci inebrii, & flete, & ululate omnes, qui bibitis vinum in dulcedine, quoniam perit ab ore ve- stro.

Mich. 2. 11. Utinam non esset vir habens spiritum, & mendacium potius loquerer, stillabo tibi in vinum, & in ebrie- tam: & erit super quem stillatur populus iste.

Rom. 13. 13. Sicut in die honeste ambulemus, non in co- mescationibus, & ebrietibus, non in cubilibus & impudici- bus, non in contentione, & amulatione.

2. Corinth. 10. 6. Hec autem in figura facta sunt nostri, vt non simus concupiscentes malorum, sicut & illi concupie- runt. Et 15. 32. Si secundum hominem ad bestias pugnauit E- phepsi, quid mihi prodest, si mortui non resurgent? manduce- mus, & bibamus, cras enim moriemur.

Galat. 5. 19. Manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt: Fornicatio, immunditia &c. Ebrietates, & his similia, quæ pra- At nunc dico vobis, sicut & predixi, quoniam, quitalia agunt, regnum quid aliud Dein non consequentur.

Ephesina 5. 18. Et nolite inebriari vino, in quo est laxu- ria.

1. Thessal. 5. 6. Vigilemus & sobrium simus, qui enim dor- miant, nocte dormiunt, & qui ebrii sunt nocte ebrii sunt. Nos autem qui diei simus, sobrium simus. 2. Tim. 3. 2. Oportet ergo Episcopum irreprehensibilem esse, vnius uxoris virum &c. non vinolentum, non percussorem, &c.

1. Pet. 4. 3. Sufficit enim præteritum tempus ad volunta- tem gentium consummandum, his qui ambulauerunt in luxu- ria, desideriis, violentiis, comescationibus, potionibus & illi- citis idolorum cultibus. Hebr. 12. 16. Ne quis fornicator, aut profanus, vt Esau, qui propter vnam escam vendidit primiti- ua sua.

§. 6. Iam dudum memini mihi cum illis nego- Ebrios re- cium esse, qui omnia commodis suis, non Reipubli- spublica & cæ integritate, sed ratione status vt ipsi loqui solent, ne miracu- metiuntur. Itaque & hoc dicendum mihi est, eam to diu stare non posse. Nam ea & Deo inimica, & ordini, quo fo- lo constat, contraria est.

Quæ enim regio fuit, quæ ebrietatem etiæ ample- xa est, non damnavit? quæ non ea perit, nisi mature correxit? Lacedemon dura illa, sed brevis virtutum custos, sobria regnauit, ebria seruit. Cur secura lege ebrietatem vitaret, interrogatus Leontychidas, nè Pro ebrio pro ipsis alii consilarent, respondit. Ebrius enim, vti pi- pillus, in aliena est manu. Solon ebrietatis delictum morte puniuit. Pittacus ebrietate delinquentem, du- pla pena affecit, quod quodammodo Germanie le- lute gentium imitantur, grauiorem enim penam ebriorum damnata ebrietas. In Hispania si quis ebriosus sit testi- monii dicendi honore priuat, in Italia ludibrio, & quodammodo infamis habetur. Testimonium igitur creatoris, sanctorum patrum, legum humana- rum, consensum omnium gentium tenemus, cui si quis refragetur, nè ille ab omni Republica, tan- quam infanus, & furorem meditans est reic- diens.

§. 7. Republica quæ temperantia rationem non tenet, quæ vinolentiam ciuium suorum, vel dis- simulat, vel concitat, crudelis est, infirmum, mor- bidum, rebus gerundis inutilem populum, vicinis paruos, morbosidos factus pro- creat.

Enim in filios, & nepotes patrum, auorumque vi- nofitas arthritinit, hydrozem, caron, lippidutinem, tremorem, epilepsum, appoplexiæ, & crebro quidem cum inopia & egestate transfundit. San- titatis cauila sobrietas est, morborum cohortem in- duicit interperantia. Aurea verba Hippocratis sunt. Sanitatis Agnos 1. γενετικαὶ τε τοῦ οὐρανοῦ, ἀστέρων πάνω. Sanitatis causa so- exer- bretas.

exercitatio est, tenuitas vietus, & impigra laboris tolerantia. Socrates Athenis hoc est in luxuria, morborumque patria, tanus diutissime vixit, quia sobrie. Ambitionem mensam fortuna, parcum virtus apponit; imo parcum etiam magna fortuna, modo luxuriosa non sit. Sanitas parcum requirit, febris & hydrops quantum satiantur. Natura paucis contenta est; ut omnes facentur, aqua bene vivitur, & salubriter. Nilum habetis, & vinum queritis? dicebat Pescenius Niger militi deliciarum cupidine tumultuant. Seneclius Augusti abstinentia viguit, & longior fuisset, nisi eam nefaria coniux mediata fici precipitasset. Canam ille ternis ferulæ, aut quam abundanter senis præbebat, ut non nunc sumptuosa summa comitatus ita testatur Tranquill.

Sunt uera natura legē signum est in homine morbi, aut laetitudinis.

Frugalitas Augusti.

Quid audis? Terna, aut senna ferula in mensa Augusti: rerum Domini? cui Parthi signa retulerunt? cui regna submiserunt Indi? quis Satrapas, quis ciuium ita cœnam amico præbet? Longæus & Constantius fuit, caufam docet vita eius historica. In Casaribus coniuio Phasianum, & vuluum, & sumen exigi vetuit, & inferri, munificis militis fortuito cibo contentus. Causa vero cur vinum, & nimis cibus corpori morbos adferant, adeo ut recte oīor vocent ἡρακλην μητε πολιν, à Physicis facile exponitur.

Ebrietas letina malorum.

§. 8. Quicquid naturæ supra appetitum, viresque suggeritur, id eam grauat, premiturque, adeoque debitum viri venena vertatur: Ingentem luctam excitat, & cum peccoris conuulsione, nausea, capitis concusione, memoriæ obfuscatione versis in contrarium vicecum officiis cœcitur.

Vinum copiose sumptum, præsertim dulce, & spiritosum, magna copia in sublime euaporat, omnes meatus, & cerebrinus implet, rationem sopit, & mox frigore concrescit nebula illa, oppressisque tam respirandi meatibus, quam nervis sentiendi administris, aliquando mortem præsentem intentat; sic enim Alexander Macedo mortuus est; sic Andebundus rex Angliae, ex coniuio elatus. Spectaculo fuit Alexandrii tempore ebrietatis, sed toti exercitu ad terrorem proposita Calani Indi exequia: Certamen enim potantium institutum fuit. Primo promissum talentum, secundo minæ tringita, tertio decem, sed cruentum certamen fuit, tringita & quinque in ipsa Palæstra continuo frigore, horrore, syncope correpti animas expuerunt. Sex ad tentoria relati paulo post obierunt. Quia talentum meruit, Promachus Macco, eo accepto, intra triduum decepsit, ita Chares Mytil. de Alexandro. Quod si mors non consequatur, in promptu tamen est morbus comitalis, Herculeus dici solet, nam eo obnoxius Alcides fuit; nec immemorito; inter potores enim palmam tulit, scyphum eius vix a duobus ferri potuisse tradunt. Itaque ingentes crateras Heracleos nominabant. Omnes sensus præsertim oculi obtusiores redduntur, vox ebrietate hebetatur, color intermoritur, anhelitus vitiatur, aures, pulmo, stomachus, articuli, intestina propria habent ex crapula vitia, phrenesis etiam crebra inde cœrumpit.

Horribile ebrietatis exemplum.

Hercules potator & epilepticus.

Oculorum venena venus, & vimnum: vitro que incidunt, & rubent.

Qui ad potum alios inuitant, adiunguntque reuera rei sunt hominibus.

Zenonis sepultura.

Mors Michaelis ebrietatis.

Quid miserabilius Zenone, qui populorum ludibrio viuus vino, deinde terra sepultus est? Mente omnino per ebrietatem alienabatur, exprobante plebe; Zeno exurge, iterum potasti? Cumque id crebro fieret, Ariadna odio tot vitiorum semiuiuū in sepulchrum impetratorium conicit iussit, idque ingenti sauto occludi, ubi cum ad se rediret, ingenti lamentatione, ac boatu eiulans, timore Ariadna neglectus, mori coactus est. Zonar. an. 3. Nec dissimilis Michaelis apud eundem Zonaram exitus, quem merito obruatum, ac profundissimo somno oppressum, amputatis deinde manibus, quod præ ebrietate fugere non posset, Basilius miles transfixit, & eductis eneis visceribus ebrietatem, vitamque soluit. Vnde vero illa orian-

tur breuiter Aristoteles, Sect. 3. problem. 3. Δυσείργον enim esse ait, & celerrime laterum dolore, ceteraque eiusmodi coripi. Nam multum humorem, multum frigoris adferre, & calorem naturalem vincere. Se ne etiam vero, & tremorem vinum inducit, ἀνδρείας δέ μός οὐ μη τῆς φυσικῆς ὑπερβολῆς, μάλιστα διαλόγος τὸ εἰ σώματι ὑπερβολὴ τῷ ἀνθρώπῳ δεῖγμον. Cum enim calidum sit vinum, calidatè naturali corporis coniunctum, efficiens absunit, quæ sunt in corpore alimenta naturalia, & insitum humor. Vnde sit, ut alios ex his aqua interiori premit, alios fluxio, alios alia dieictio, & plerique alia virtus eiusdem aliud exercant. Nam & reliqui humoris acerbis, inepte remanent: & qui liquidi extrinsecus adueniunt, crassari ob imbecillitatem caloris proprii nequeunt. Calor autem ipse imbecillus propterea manet, quoniam materia, qua contineri abduc potest, imbecilla est: quomodo ignis, quem a rundo reddiderit: hic enim propter materia imbecillitatem, infirmior est, quam qui à ligno praefatur.

Frigentē
hūi calore
externo
presit.

Plane vero etiam vino minui docet Aristoteles sumit.

Probl. 23. Quamobrem qui ante extenuatus, merum inde multum haeserit, morte occumbat? & plerique vero bibaces,

cum se nihil extenuant, multo tamen, vniuerso que meri haes-

tu sicci efficiuntur? Quarendum enim hoc est, quandoquidem

vinum calidum suæ naturæ est, & vt vita calore contineri Cicuta frí-
apparet, sic mors refrigeratione audiatur. An, vt ex cicuta, sic ex gore oppri-
mero intercedunt, inde licet dum proprius calor paula- mit calore
rit extinguitur, modo tamen dauerit. Cicuta enim frigiditate naturalem,
calorem macerat naturalem. Et quomodo ab igne nimio, aut vinum suo
sole exiguis ignis extinguitur, sic intimus corporis calor à vini illum calo-
re erogat.

Aut si alia similitudo placet. Quemadmodum vi- Ebrui postri
num calefactum, cum refrigeratur naturalem calo- die fugent,
subtilitatemq; perdit, qui partes ignes, aërea, naturalem,
delicatoresque euaneant, materia ignobilior re- tremunt.

Aut si alia similitudo placet. Quemadmodum vi- vi subita
num calefactum, cum refrigeratur naturalem calo- & præsen-
tanea vene-
na, ita len-
ta princeps
veteri.

Qui ad potum alios inuitant, adiunguntque reuera rei sunt hominibus.

§. 9. Altius denuo exorsus, quanta sit in vino labes,

*Lac vino-
kente nutriti-
tis nocet
alumno.*

*In Germania fami-
nis modicū
vinum est
permitten-
dum.*

*Veteres me-
robiam, &
adulterā &
veneficam
putabant.*

*Hispanis
feminis vi-
num dilu-
tissimum
conceditur.*

*Parvulis
nullo modo
dandum est
vinum.*

*Omnes me-
discipueris
vinum ne-
gant.*

*Vinum pue-
ris datum
viros stu-
nos efficit.*

bes, quantum in vita pestis accedit explicandum aggredior Aristot. de polit. lib. 7. cap. 17. Φανέται τὸ δέ τοιόν δέλλον ζεών ἐπανοπόστην σχετικόν διδάσκων διεπιμέλειαν τούτην παρεμπίκλιν ἔχειν, οὐ γάλακτον πλάνησσαν τερψθή. αποτέλεσαί δέ, οὐ γά τοντησατα. Pla-

nūm est, si quis alias animantes, & gentes quibus cura est habbitum bello idoneum corpori inducere consideret, vibrem latēs copiam corporibus maxime accommodatam esse, absque vino tamen propter morbos. Itaque & atrum vinum nutriticibus prohibet. Ne scilicet lac vinosum, calidum, qui tenetos infantum artus, & humores inficiat, est enim ut pabuli sapor, ita virtus quoque & proprietatis in latē. Non puto in Germania, fœminis vino interdicendum, quamuis id Romæ legibus cautum fuerit, quamuis Egnatius vxorem merobiam fuisse occiderit, & à Romulo cæde absolutus fuerit. Frigida est enim regio, & vinum, vt plurimum vino Græco, Italio, Hispano dilutius. Itaque lex illa Romuli: Si vinum biberit domi, vt adulteram punianto, abrogata & Romæ fuit. Neque illa sequela vitiorum semper est, quam prisci necabant. Vini vīlūm adulteria, veneficia que sequi, nam medicis frequenter in Germania, & borealis partibus, vinum præscribunt, & Guevara vir prudēs, iuxta ac seuerus, in calidissima sua Hispania fœminis, spissando latē paulum vini concedit, licet ita dilutum, vt potius aquæ cruditas corrigatur, quam ut saporem lingua percipiatur. Verum hæc ita quisque vt volet, aestimetur. Modo id quod inde conficeri mihi constitutum est, in mores inducatur, omnis que quantum in vini abitu sit corporum nocu- mentum, agnoscant. Si enim vinum à matre vel nutrice potatum, stomacho domitum, cœteris alimentis temperatum, in sanguinem spissatum, inde perfectissima concoctione in lac conuersum, tantam vim in alumnos exercet, vt calore alieno accendat, epilepticos, Ecstaticos, attonitos, stupidos, morbos efficiat; quid censendum; si vterque parens, a cui illa virtus hereditate adepti, & intemperantia auerint, & in prolem transcriberint?

§. 10. Fæda etiam est eam ob causam multorum confuetudo, qui parvulis vinum frequenter instillant, οὐεὶ τοῦτο εἴται γονεῖς, vt aiunt Græci, Ignem igni addentes. Plato ante annum octauum decimum, vinum pueris dari vetat, Auicenna pueris omnino negat. perinde enim esse, ac signem igni addas, idque in debili materia. Iuuenibus temperate, senibus quantū pati valent, concedit. Puerorum corpora rara laxa calida sunt, ideo vino facilmente inflammantur, nerui imbecilles sunt, cerebrum inualidum, ita & Galenus in reg. sanit. Puerū ait vinum iniunctissimum: quia eo nimium inflammantur, & quia nerui & cerebrum violentiae resistere non possunt. Siccat autem vehementer, & statum mentis non in præfens modo euerit, sed etiam in omnem vitam turbat. Lignum validum, arcum æreum, si violenter inflectas, vires habet, quibus refilias; & suæ se rectitudini restituant: cera, plumbum, & mollicula germina si curuaueris, facile sequuntur manum, nec tamen unde deducēta sunt, redire possunt. Ita corpora robusta, duratas arterias, neruos firmatos, cerebrum compactum ac spissatum, membranulas eius validas, turbat quidem in viris voluntaria ebrietatis infaniam, infirmioresque reddit, nunquam enim lignum semel curatum integratit pristinæ omnino restituitur, & diu tensus arcus vires amittit. At si ardor liberii incidat in tenebra puerorū viscera, ita dilatat, torquet, contrahit, siccatur, vt nullā arte naturalem constitutionem recipere possint. Memorabile est exemplum Pergamēni pueri, qui cum sitibundus meracum bibisset, diu vigil permanit, vigilias consecuta febris est, ex ea phrenes, ac tandem mors. At non semper illa vide-

mus. Verum est, non eadem in omnibus vinum sed contraria mala efficere; in alio hydroponem, in alio arantes febres, in quibusdam marcorem, somnumque, in cæteris clamores, & cantus. Vinum, dicitur, pud Aristotelem in problematis Chæremōn pro moribus eorum, quibus se applicat, operatur. Itaque sensim &

Contraria parum laedit, donec totum hominem eroget. Audiu iuuenes de insomnia querentes, vidi viros cæteros, qui valentes, quibus si vinum non mentem, at certe sanitatem, vigoremque intentis abstulerat. Certum est vita brevis signum, in adolescentia negatus naturæ somnus, somnum fugat siccitas, at vinum adole-

scentes maxime siccatur, humor ille naturam tene- ram obruens, dulcem & viuificum succum auferit. Quemadmodum lignum aridum aqua humectatur, Externus natu- tamen, & vitali succo caret, neque aliud hu- humor ille efficit, quam vt facilius putrefaciat, ita quo- tredinem, que se habent corpora quæ vino potius ablauuntur, non vitam quam bibunt. Sic Diotimus Atheniensis quem io-

culariter Choem dixerunt, quod infundibulo appo- sito sine respiratione biberet. Sunt nonnulli adeo re- rum periti, qui calore vini, quo ebrii astuant, na- turaliter refutui, augerique calorem arbitrantur, cum tamē eos experientia doceat, postridie aut die tertio otanias frigere, mēbra tremere. Sed de pueris loquor, si debiles

quibus frigidis in locis nullum, aut parce, & dilutum sint stom- vinum concessero, in calidis nullum omnino. Flo- chi.

rem tenerum in mustum coniice, pallentem, exfuc- cumque recipies, non minus delicata viscera leuis flamma falemi exurit, & in præcoem senectutem barba celeriore præcipitat. Sed quid opus disputa- tione? Obeas Europam viuens famelicet, in cultis vr- bibus pallentes facies adolescentum, gracilia corpo- ra, tenuia cruscula, in pagis validam prolem, viu- bila corp- dum colorem, torosos armos, latos humeros, robu- sta & mascula crurum firmaamenta, longe uitatemque inuenies. Sed hanc in rem mihi testis est æterna veritas. Eccl. 37. 34. Propter crapulam multi obierunt, quæ autem ab fini- est, adiicit vitam. Animo ergo intimo recondant principes, ne in pace plures, quam bellō pereant; quid enim prodest Reipublicæ gladios Bellorum esse conditos, seu vt scriptura loquitur, conuersos in clades ti- romerorum, si aconita intemperantia, si vini toxicæ licen- tius, quam villa bella graffantur? Peccant in homi- plures ebri- num salute, in qui hæc negligunt. Homicidij crimen est, tate pereat.

in hominis salute peccare, inquit Cæsiodorus. Pestem, & luem epidemias fugiunt mileri, sine scelere, si ea corripiuntur, morituri. Vini intemperantiam sequuntur cum dedecore, & æterno exitio morituri. Quod de vnius patrisfamilias filio dixit Augustinus ferme castit. Quid prodest bonini filium habere, nutritre, amare, si eternis eum nutritiat tormentis. Hoc principi dico? Quid prodest principi habere subditos, si omnes, aut magna pars misero spectaculo, tormentisque inferno- rum párantur?

§. 11. De malis corporis quòrum est causa ebrie- tas, sat dictum; maior est, animorum pestis, non de numinis offensi, delictisque loquor, sed de ingenii, memoria, iudicii, alacritatis impedimentis. Ebrietas aufert memoriam, dissipat sensus, confundit intellectum, vt docet Augustinus. Ebrietas facit de homine bestiam, derobusto infirmum, de prudente fatuum. Vt testatur Origenes, & Hieronymus: Nihil adeo obruit intelligentiam, sic ut comedatio, & ebrietas. Cleomenes dum Spartanarum Scytharum & Thracum ἀνθεῖται, & amulatur, redactus est ad infaniam. Causa infaniae ex vino est naturalis, quia corpus admirabiliter præfertur caput, cerebrum, que perens immutat. Hinc spafmūs, conuulsio, phrenes, caros, epiphora, tremor, cerebri, & eius instrumen- torū, quasi horologii, aut chordarū cōturbatio, stoliditatem efficit. Capanæ matres erinacei sanguinem māmis illeuissē dicuntur, vt ferores natos educa-

menti quæ corpori no- ceras.

Vinamplas Organavi-
menti quæ corpori no- ceras.

no spiritus que turbā- tur.

rent: Verum nec copia eius sanguinis erat, nec ea efficacia, neque Campani feroces, sed deliciosi erant. Caligulae nutrix puellæ diuulsæ ac dilaniatae sanguinem cum laete dedit alumnos, nec hec tamen causa eius qua humanum genus afflxit, crudelitatis fuit.

Crudelitas ex vino est. Summan ille ex cedibus voluptatem cepit, sanguinis effusi spectaculo citra satietatem intentus, vt testatur Dio. 59.

Verum hoc natura immanis, insitutio, ebrietas adferebat, & temporum illa mala erant. Certe non sine causa dixit Dominus Oleæ 7. Ceperunt principes furere à vino. Non sine causa Pythagoras tres botros in vice nasci dixit, primum voluptatis, alterum ebrietatis, tertium infaniae. Athenæus libr. 2. cap. i. ex Timæo Taurominitano refert, Iuuenes quosdam Agrigentinos ad eam infaniam venisse, vt temulenti nauigare se putarent, & quasi orta tempestate, ac si oneribus nauem subleuare vellet, omnem supellecilem per fenestras ciccissem. Cum apparitores mitteret ienatus, eos velut Tritones adorabant, & si tempestatem euaderent, victimas, & sacrificia promittebant, die tertio vix ad mentem redierant, domus dicta Triremis est. Illa ergo temporaria infanía, sapienti per vinum impressa, iudicium etiam sobrium interturbat.

Triremis Agri-
gentina. Principum temulentorum etiam cum maxime sobrii fuerunt gesta stultissima narrant historiq. Sardanapalus vites & curam regni alias permisit. Cambyses omnibus intolerabilis, omnium stolidissimus imperium patris afflxit. Bonosus suo tempore capacissimus potatorum, imprudentia suspedium meruit. M. Antonius ingeniosissimus Romanorum effeminate, & pueriliter pleraque gescit. Claudius ille stipes & fungus, qui vt ait ille, tam stultus erat, vt regnare nō posset; qui vt vocatur Seneca, cum funus suū vidit, & exequias, tum primo scinellexit mortuum esse. Ille inquam conuiua agitauit ampla & assidua. Caligula, Gallienus, Maximinus confutudine perpetandi, in maxima probra prolapsi sunt.

Ebriosoru-
principum
stultitia. §. 12. Verum quod caput est, ebrietate principes Rempublicam eueritissimè constat. Alexander Macedo, felix Asiae prædo, plurima iuueniliter, stolidique gescit, nec vills vino appetentior quam ille fuit. Caligula nemo sanum dixerit: si factorum eorum, vel vnum caput apud Suetonium legat: at ille si paucos annos vixisset, totum imperium dilapidasset.

Profusionē
sequitur
rapacitas. At ne singula (inquit Suetonus) enumerem, immensas opes totumque illud Tiberii Cesarii, vices ac septies millies H.S. non toto vertente anno absumpsit. Exhaustusigitur, atque egenis, ad rapinas conuerit animum, vario & exquisitissimo calumnarum, & auctionum, & relictum genere. Negabat iure ciuitatem Romanam usurpare eos, quorum maiores sibi postferis que eam impetrassent, nisi filii essent. Neque enim intelligi debet posteros, ultra hunc gradum, prolataque diuorum Iuli & Augusti diplomata vt vetera & obsoleta deflebat. Arguebat, & perperam editos census, quibus postea quaque de causa quicquam incrementi accesserit. Testamenta principiarum, qui ab initio principatus Tiberii, neque illum, neque se heredem reliquisten, vt ingrata rescidit: item ceterorum, vt irrita & vanæ, quo sunque quis diceret herede casare mori destinasse. Quo metu iniecio, quum iam & ab ignotis inter familiares, & apparentibus inter liberos, palam heres nuncuparetur, derisor vocabat quod post nuncupationem vivere perseverarent, & multis venenatis mactæs misit. Cognoscet autem de talibus causis, taxato prius modo summa, ad quem confidendum consideret, confessio demum excitabatur. Ac ne paululum quidem in mora patiens super XL. reos quondam ex diversis criminibus una sententia cōdemnauit, gloriazusque est expugnata somno Cesonia, quantum egredi dum ea meridare. Auctione proposita, reliquias omnium spectaculorum subiecit & venditauit: Exquirens per se pretia, & vsque eo extendens vt quidam immenso coacti quadam emere ac

bonis exuti, venas sibi incidenter. Nota res est, Apionio Saturnino inter Subsellia dormitante monitum à Cæso præconem, ne prætorium virum crebro capitis motu nutantem sibi, præterire: nec licendi finem factum quoad XIII. gladiatores H.S. non agis ignorantia addicerentur.

Quid Neronem cithara, inter ludiones canentem Ingluies proponam? Et sane nihil illo stultius, postquam corius pecuina, esse capit?

Vitelliana ingluies, quam pernicioса fuerit, indicat Tacitus. Eupularum feda & inexplibilis libido. Ex urbe atque Italia, irritamenta gula relictabant, firentibus ab viro quoque mari itineribus. Exhausti conuiuorum apparatus principes ciuitatum. Vestabantur ipsa ciuitates. Degenerabant a labore, ac virtute miles, affueridine voluptatum, & contentu ducis.

Et pluribus verbis Tranquillus. Famosissima super cetera fuit cena ei data aduentaria, in qua duo milia testis simorum piscium, septem auium, appositi traduntur. Hanc principem quoque exsuperauit ipse dedicatione patine, quam ob immensam magnitudinem clypeum Minervæ αἰχίδας πολιούχου diligebant. In hac scvororum iecinora, Phasianorum & paonum cerebella, linguas phœnicopterum, murenarum lactes à Carpathio usque, fredoque Hispanie, per nauarchos ac trirèmes peitarum, communicavit. Ut autem homo non profunda modo, sed intempestu quoque ac sordide gule, ne in sacrificiis quidem vnguam, aut itinere vlo temperauit, quin inter altariab idem statim viscera, & farra penetrata a foco mandaret, circaque viarum popinas fumantia obsonia vel pudiana atque semesa.

Nihil altum, nihil principe dignum cogitat, cuius animus semper habitat in patinis.

Quid Gallienus? qui cum imperium à triginta hostiis & tyrannorum exercitibus oppugnaretur, si quando ex temulenta euigilasset: quære solebat. Et quid habemus in prandio? Et quo voluptates paratae sunt? & qualis craserit cena quales Circenses? Ita Trebell. Poll.

Vide curam stulti imperatoris iam in extremas angustias redacti. Sic loquitur idem Trebell. Ac ne eius publice vertitur ad in-

Curam Rei

prætereatur miseranda solertia, veris tempore cubicula de rosis

turt ad in-

fecit. De pomis castella composit. Vt a triennio seruauit Hy-

me summa melones exhibuit. Museum quemadmodum toto

Percunte

anno haberetur docuit. Ficus virides, & poma ex arboribus re-

imperio ex

centia semper alienis mensibus præbuit.

Sanus Heliogabalus de quo Ælius Lampridius; parant.

Fertur in Euripi vino plenis navales Circenses exhibuisse.

Nam pro tam furiosa prodigalitate memoratu di-

An non vni

Circenses,

orbis terræ

Summa olim luxuria fuit, navales Circenses dedisse.

vnum ab-

Hic vino Euripi nauigabiles facit. Vnde vero tanta sumere po-

infanía? Cum Pescennio ita transfererat, vt ille impe-

tuisset?

Sanus Heliogabalus voluptatibus vacaret.

Itaque vitanda omnino ciborum immoderatio, & Vicita ab

intemperantia potus, quæ dispensatricem omnium Heliogaba-

officiorum prudentiam cuerit. Ab homine nun-

quam sobrio, non est postulanda prudentia. Verissi-

mum quod ait Seneca Epist. 83. Vitia vino concepta, et

iam sine vino valent. Et vero præcipue vitium illud,

quod est vini proprium, incogitania, stultitia, infan-

ia. Vsus vini, inquit Philo de Monarch, grauat ani-

mam, sensus bebetat, corpus onerat.

§. 13. Finiam exemplo priuati, quod Seneca Con-

Luxuries fol. ad Helium ita describit cap. 10. Apicius nostra me-

ritiam in

corruptores iuuentutis, abire uisi sunt, clementiam popina pro-

priuatis

modum e-

cessus, disciplina sua seculum infect: cunctis vīis nosse opera

creditur.

prædictum est. Cum seftertium millies in culinam congesisset, seftertium

cum tot congaria principum, & ingens Capitoli relictum in-

millies duo

gulis cōmētationibus absorbesset; & alieno oppressus, rationes

milliones &

suis tūc primum coactus inspexit, superflurū sibi seftertiū cen-

medius seu

ties cōputauit: & velut in ultima fame vicitur, si seftertio cōtes 25. vase

vixisset, aurum.

Bis centena & duo milia, quinq̄ta.
vixisset, veneno vitam finiuit, quanta luxuria erat, cui secesserūt
centes egestas fuit? I nunc, & puta pecunia modum ad rem per-
tinere, non animi; secesserūt centes aliquis extinxit, & quod
alii voto petunt, veneno fugit; illi vero tam prava mentis ho-
minis ultima potio saluberrima fuit.

Stultitia igitur mater est ebrietas: Egregie Augustinus: Ebriosus se vimum sorbet, ab illo absorbetur Deo sit abominabilis: ab Angulis despiciatur: ab hominibus deridetur, a demonibus confunditur, conculcatur ab omnibus. Ebriosus confundit naturam, amittit gratiam, perdit gloriam, incurrit damnationem. Quomodo confundat naturam iam supra exposuit Serm. 231. Veterum memoria nulla ges Thracibus tardior, aut stolidior fuit, numerare ultra quaternarium plebs nequibat, stupor ex ebrietate perpetue, in Sobolem propagatus, miraculo ceteris fuit. Ebriosorum enim fatus aut corpore, aut mente, & si pīus vtroque deficit. Nec iniuria quanquam magna acerbitate dixit ad adolescentionem, & ius iuxta Diogenes; οταν ου πειθω οτε σοτερει. Pater tuus ebrius te genuit. Causam autem cur sapientia obstat ebrietas, etiam cum iam furor ille deseruit, insinuauit. Nunc explicatius de ea agendum est.

§. 14. In quibus flaua bilis dominatur, celeri sunt ingenio, in quibus melancholia, prudentes, & præcipue ad Rēpublicam adhibendi. Sed tenuior, & nobilior melancholia sit oportet, quæ mixturam stultiæ adiunctam non habet. Hominis autem prudentis est meminisse, & sapere, seu recte iudicare. Memoria sedes est, & imaginatio, specierumque cerebrum, eius temperatura, & præterea retinet, & per imaginandis facultates, iudicio seruit. Si nimio humore fluit, aut refrigeretur, memoria vacillat. Si incalcescat ultra modum, phrenitis gignitur. Memoria igitur, & iudicium, in media cerebri temperatura collutunt.

Aëris temperatura ingenio fera. Aëris purus, ac integer bonorum ingeniorum fertilis est, vt Atticus, vt Palæstinus, vt Germanus. Crassior ac faculentior, legnia habet ingenia. Aerum in crasso iurares aere natum. Nimirum frigus, torpentina, & quasi lethargica efficit, vt sunt ad iepitionem Lapporum gentes. Nimirum calor cerebro penitus stupeida, qualia sunt multorum Æthiopum. Hinc tam magna est in animalium paritate diuersitas ingeniorum, vt alii homines, pene alii bruta esse videantur. Ex vtroque apparet, quantum ad sapientiam faciat sobrietas. Si enim aëris, quem ducimus, puritas ingenio necessaria est, ne turbidioris auræ incursum, sinceritas cerebri vivitur, turberetur ordo; quanto est maior in vehementissima ebrietatis pulsatione confusio, quæ tanta est, vt linguam humore tumefaciat, totum corpus debilitet, ac deiciat? Deinde nimirum calores, vinum præsternit in capite ipsa arce sapientie accedit; spiritus vitales, animales, turbidiores ac faculentiores efficit. Et quod caput est, natum calorem extinguit. Itaque & præteriorum facile obliuiscuntur, & de futuris parum sagaciter consultant. Dum enim vino caput cerebro astutat, quod dedicatum est, & lucidum euanescit, deteriora, & insincerata manent. Hinc sœpe cernimus veteranos principum consiliarios, inter ipsa negotia obturpe scere, & iuniorum perspicacitatem, ac diligentia vinci. De ingenio loquitur Seneca: In deterius quotidie res data est, siue luxurii temporum, nihil enim tam mortiferum ingenio, quam luxuria, siue cum premia rei pulcherrima cessarint, tralatum est omne certamen ad turpia. Cum vero etiam stupor ille parentum fuit, frequens est fungos omnino, ac bardos nasal. Sed vt concludam hoc affirmo, ab omnibus philosophis medicisque obseruarum: Pueros multo cibo, ac potu, somnoque, tardos, stupidosque euadere, & malignius crescere.

§. 15. Duo mihi obiici solent: Primum est, quodam bibendi potentes esse, animumque in vino ve-

getum esse. Alterum, Multos insignes ingenio, prudenterque per interualla sobrietatis sapientissime mis summis consulere. Prioris exempla proponunt, Bonofum, pta. qui bibens, meiensque hostium legatos invitabat, eosque ut secreta proderent, inebriabat; ipse multo vini tolerans. Et Cambysen; de quo lib. 3, de ira c. 14. Potentis et narrat Seneca: Praxaspes rūus ex charissimis monebat, ut parcus biberet: Turpem esse dicens ebrietatem in rege, quem oculi omnium, auresque sequentur. Ad hoc ille: ut scias, inquit, quemadmodum nunquam excidam mibi, approbabō iam, & oculos post vīnum in officio esse, & manus: Bibit deinde liberius quam alias, capacioribus Scyphis: etiam gravis, & temulentus, obivagatoris sui filium procedere ultra limen iubet, allearumque super caput sinistra manu stare. Tunc intendit arcum, & ipsum cor adolescentis (id enim se petere dixerat) figit, recusoque pectora herens in ipso corde spiculum ostendit: acrebit, sed ira, & tristitia. Atile negavit Apollinem potuisse certius dimittere. Dij ilium male perdant, animo magis quam conditione mancipiū. Eius rei laudator fuit, cuius nimis erat spectacularem fuisse. Occasionem blanditiarum putauit, pectus filii in duas partes di-ductum, & cor sub vulnere palpitanus.

Posterioris miraculi exempla varia recensent etiamnum viuentium. Non est tamen arduum occurrere, inconfusum vinolentia patronis. Ac primo quidem exempla duorum turpissimorum hominum, regis, & imperatoris ad detestationem tam fœdi flagitii permouere eos operebat. Præsens sibi erat Cabydes, quia major erat iracundia, quam vini ebrietas. Imo ille hanc discutit, vt cunque egerit, non crudelis modo fuit, sed stultissime etiam crudelis. Ignoramus enim nisi furiosus non potuit, facto tam crudeliter in iurioso, omnium in se odia accendi, quamquam ergo dextra non aberrauit, consilium tamen mentis infantissime infanctae fuit. Bonofus imperator, inebriari non poterat, non enim bibebat ille, sed vīnum per corpus suum effundebat, quasi per vtre, aut canalem, vnde & quidam cum suspensum videret, amphoram pendere dixit, quod scooma etiam in Maximinū coniectum fuit. Ad alteram partem venio, quam facile obtinuero, si cum ipsis mihi vinolētis, non laudatoribus vinolentorum fermo sit. Qui enim in cibo potuque moderationem non seruant, re ipsa sentiunt, variorum ferendorum esse turbulentam, & non æqualem concoctionem, Aristot. prob. 1. cibos multis facilius edi quam concoqui: Farentur etiam plura funeralia luxurie, quam senectutis se honorasse. Vident vere dixisse Macrobius: Qui cerebro sunt ebrii, citro senescunt. Saturn. lib. 7. cap. 6. Verissimum etiam quod Arnob. libr. 7. Vinum neruos omnium debilitat virtutum. Quomodo vero? Quia minutus sapientiam, vinculum, & compaginem omnium virtutum. Sapientiam vero minutus, quia memorandi, imaginandi, & interiorum sensuum secundum conuenit, organa confundit, a naturali constitutione dimouet. Verum rem ipsam spectemus. Sapientes illi, & ingeniosi potatores, nomen sibi parvunt antequam detinere ingenium inciperent, nunc vero retinent, quia loquaces sunt, quia experientia valent, quia præjudicia norunt. Quod si res nouæ, difficileque proponantur, si acies aduersarii impugnant, si multa opus sit meditatione, lectione, legimus collatione, tum deum apparebit, quantum sagacitatis, intelligentiaeque Bacchus thyrso suo deculperit. Tum dicent.

Virtutis anophoris fundus sententia nobis. Reuocentur viri illi ingeniosi, prudentesque, post aliquot annorum largas comportiones ad Academias, disputationibusque præsent, acriter res obscuræ, arduæque agitantur, iacturam serio suam deplorabunt. Quanquam & nunc sepe pœnas dant, nam hodieque illi ipsi faciunt, quod a iunioribus prudenter corrigitur; quod asperum est, & pene contumeliosum,

veterani consiliarii principum ex potatione contemni, & stupidi. Luxuries peccatis ingnoriorum. Patrocinia vniuentia.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

liosum, sed necessarium aliquando. Nam
Ποτὸς γὰρ οὐ τολμᾷ ἐκεῖνον ποτε.

Multo vino multa errata committuntur.

Iuniores
consilarii
seum ebrio
orum er-
rata corri-
gunt.

Miraculum
prudentia
Themisfo-
cles stulte
Remp ad-
ministrati-
uit.

Germania
pars soberia,
alii ebria,
alii media.

Magnatum
multorum
filii stolidi,
aut stupidi.

Opulentia
cives nobi-
libus sunt
delicatores.

Muliercu-
larum di-
utium fra-
nanda bi-
bicitas.

Then istocles prodigam, flagitio fam, voluptuariam egit iuuentutem, tanta improbitate, & contumacia, ut matrem ad suspenditum adegisse dicatur; at postea Gracie columen fuit. Magni ingenii, magni animi vir fuit. Verum nondum ingenium omnino sepeliebat, & in penuria bonorum, & fortium virorum subito emicuit, nec locum tamē illum diu tenuit, multa enim improbe, ac stulte gessit. Quale enim consilium fuit, vt totam viētricis Gracie classem exureret, quo solis Atheniensibus imperium conciliaret? Quid hoc aliud erat, quam patriam inermem, barbaris obiicere? Nec enim pro tam perfidis sociis Gracie pugnatura erat. Deinde quam prudenter imperarit, testis ipse est. Puer, inquit, ille Gracie imperat, quod enim ille vult, mater eius vult, quod mater, id ego, quod ego, hoc Gracie vniuersi. En sapientiam ebrii ducis! qui nec filium, nec vxorem regere, ne procuratores quidem potuit, magno enim ære alieno obrutus fuit. Quid mirum hunc patria fugisse? Desinatigitur, ebriosorum iactare in rebus politicis prudentiam, ego nominare possum, qui preccō delitio, à rebus amoti, ingloriam seneat, egerint. Alios qui auctoritatem penitus omnem amiserint. Supereft exemplum inuidia plenum, sed quia factum veritatis, nec à multis notatum proferendum est, audire enim sua via debet, sive illa delectent, sive odio sint.

§. 16. Diuisa est Germania in tres partes, si remperantiam species. Prima pars est laboriosa, filiorum duratrix, aquæ potatrix, cui rarus cerevisiae, rarissimus vini usus est. Altera pars vino, delicis que abundant, in qua, diuites præsertim temulentii sunt, delicatique filios enuiriunt. Tertia pars intermedia est, primæ virtutibus, alterius virtutis affinis. Non sunt vero haec omnia multum locis diffusa, sed moribus. In hisce iam multa per aliquot annos obseruauit, & prouoco ad omnes quibus senum experientiam cotulit. Id vero quod dicam notare eo commodius portu: quod per annos 2.4. in diversis collegiis, Academiis iumentus mihi nota fuit, & ingeniiorum notata differimina.

Primo, in urbibus cultis, vino abundantibus, & deliciosis, multis opulentorum, & magnatum liberos parum mente constare, nonnullos penitus stultos esse animaduerti, idque malum late per multas, & insignes familias sparsum. Causa naturalis est, matrum dum veterum gerunt, dum lactant, bibacitas, multa enim eo tempore, non Rhenana duntaxat, sed Hispanica, cretacea, & atra vina liguriunt, & filii teneris ingerunt. Hoc enim sanitati, firmitati, calorique fouendo conducere, callidissima vinorum auditus communisicitur, sed vt cunque hoc matribus vtile sit, ingenis certe liberorum merum est toxicum. Magis hac in re ciuice matronæ quam nobiles, quæ in arcibus habitare solent delinquent, tum quia nobilitatis est superior disciplina, quæ vrbium delicatuum: Ad labores enim, & militiam educare liberos solent, vulgarique cibò astuefacete. Tum vero, quod in urbibus talium rerum non modo sit copia, sed donari cognatis soleant. Fœminæ autem puerique haud facile cupediis abstinent. In urbibus itaque legem aliquam coercendæ muliebris cupiditatis inducendam arbitror, medicorumque requiro dexteritatem, qua matrum, & prolis sanitatem moderentur. Sed quatuor lege mulieres Bebrias coercebis, præsertim cellæ dominas? Quid si & vir sit Bebrius Ebrius? Difficile curatu malum est, quia occultum, & cum apparuit, sera est medicina, iam enim bibacitatem matris, læsa mente filius circumfert. Moneat tamen maritus, concionator, confessarius: im-

primis parentes, & magistratus in hoc incumbant, vt probrosum sit, filiam familias bibisse vinum. Bibacem vero videri, ita infame, vt honestum matrimonium, tales vix sperare possint. Denique parentes & mariti temperantia documento sint, & exemplo. Alioqui semper in aurem oggianent; Vbi tu Caïus, ibi ego Caïa. Senem potum, pota trahebat anus.

Secundo, Pueros delicate enutritos, & caliculorum extrema sorbere solitos, plerosque vsque ad annum duodecimum, aut quartumdecimum esse ingeniosos, alacres, memoria promptos obseruauit. Verū vbi ex Grammaticis Scholis excellere, iam ad pängendos versus, aut orationem suo marte componendam applicantur; quia opus est discursu, iudicio, labore, & agitatione mentis plerique deficiunt, & costēdunt, illum ingenii florem caducum fuisse. Ad Philosophiam cum est ventum, in primo certamine concidunt, & aut studia penitus deficerunt, aut titulum aliquem Doctoratus, ex Italia coemptum ostentant. Causa non vna est; nam vel negligētia, vel aliis viis atatem consumunt. Verum de illis ago, quibus nec instructio, nec labor deest: sed quorum ingenium cum magnam expectationem in pueritia præstruxerit, subito omnium spem eludit. Causa est, quia teneri ob cerebri mollitatem memoria celeriter auditā imprimunt; facile enim mollibus figuræ imprimuntur. Itaque cum studium eorum fere in edificandis lectionibus, retinendaque verborum explanatione versetur, cum etiam natura sint calidi, alacriusque ad concertationes, exercitiaeque literarum, hinc ingeniosi, sed fallō nominantur. Stupidi enim sunt, & tardi, sed etate, memoria facilitate, ingenita alacritate tarditas tegitur, neque hoc mirum est, cum puerilitatis, & ingenuæ simplicitatis nomine, per aliquot annos stultitia liberorum parentibus impunit.

At multi habent etiam præcō sapientiam. Dextre agunt, loquuntur vt viri. Ita plane est, & illa ipsa præcox maturitas, signum est ingenii non duratur, si a vino sit. Fructus illi qui tempus suum antecedunt, externo calore hypocastorum ad maturitatem precipitati, non modo pueri, sed stirpem etiam suam exhaustiunt. Quia dum cruditatem alienus calor decoquit, partes etiam vitales haurit. Mors itaque semper ingenii præcōibus inuidet, aut si ante semper matuere, celerime exolescent.

Cura autem vinum auorum, ac parentum, & multo magis tenella etati infusum, præcōces faciat pueros, virorum si modice sumatur, sapientiam acutasi largiter, obtundat; causa est ex naturæ principiis deducenda. Puerorum animi idcirco sapientia deficiunt, quod multo humido cerebrum oppletum, ad sapientiae actiones idoneum minime sit; Crudus ille humor in aliis citius, in aliis tardius dissipatur, sed naturaliter non violenter coquendus est. Si vini extraordinarius calor accedit, celeriter omnia illa dissipantur, sed vt dixi, non sine noxa naturæ: vitalem enim humorem, caloremque calor aduentitus absument seneat, accelerat, ita cum etate viri sunt, frigore, & delitio senum infestuntur. Virorum spiritus, neruosque firmos modicum vini exauicti, quia nocere non potest tenui calore fortibus, & torporem tamen excitat, ac tollit. Plane idem in plantis cernimus: Tepor vicini ignis, & hypocastorum succum maturat, turgescere in gemmas, in flores erumpere cogit, sed idem ille calor expansi floris decorum continuo carpit, vt cum spectari cooperit, celeriter marcescat. Quia protuberatio, germinatio que præter naturam fuit. Ita igitur haberet ratio vinolentiae in Republica, atque is est exitus liberorum delicate enutitorum. Parentes cum haec animaduertunt, ad conuiua ramen eos trahunt, eosque penitus corrumptunt.

Probrum
sit puerelle bi-
bisse vinū,
na est in
Gallia.

Vix in cen-
simo hac
fallit expe-
rientia.

Bibaculoru
puerorum
caduca in-
genia, &
crebro ca-
ducus mor-
bus.

Quadam
dona pue-
rorum stu-
piditatem
regit.

Indorum
quidam stu-
pidi, dolosi
sunt, & a-
ctuosi.

Præcōs
ingenii præ-
cox senecta,
& deliria.

Puerilitatis
causa cere-
bri humor
crudus.

Parentum
in educan-
dis liberis
stultitia.

tum punit deliciis, quos omnino vino abstinere, tenuerque paci oportebat; ut calor extraordinarius pro longioritate, & ingenio conciliando mitigaretur. Verum de his pluribus agam, cum de institutione disputatione. Multos enim parentes adeo stolidos videmus, vt mirentur filios esse malos, cum nihil boni eos ipsi docuerint. Ad vitium enim nihil opus est magistro, satis est non arceri, satis est ocium concedi, & voluptates permittri.

§. 17. Tertium ex hisce consequitur; Diuitium filios, posteritatemque ut plurimum alieno aere grauatum, ad inopiam redigi. Interdum quidem improuiso malo, qui miseratione digni sunt. Plerumque se ipsi in discrimina paupertatis mittunt, meritoque opprobriis obnoxii sunt. Causa est consuetudo deliciarum, ignoratio economiae, fuga laboris. Opulentissimos ciuitatum video eos, qui e laboriosa aliqua regione, aut quorum parentes, atq; auimigrarunt. Illi enim temperantiam, frugalitatemque secum tulerunt, laboribus dediti sunt, seuere liberos educant, ideo facile rem tuentur, & augent, ceteris luxu diffluentibus. Ne hoc modo: verum latius se illa institutio extendit. In prouinciis vrbibusque vino, & luxi deditis. Parochos, ludimagistros, oppidorum scribas, pene aduenas video, non quod illa isti contemnunt officia, sunt enim plurimi pauperes, misereque vietantes; sed quod ingenia deflunt, & labores. Si tamen illa contemnunt, an etiam maiora spernunt? Vide in vribus canoniconum collegia, primarios concionatores, doctores, prelatos, & numero eos, qui ex delicatulis flosculis ad eos honores eue&ti sunt: paucos inuenies, plerisque pruina in flore decussit. Aulas principum recente: Prudentiae, & consilii primas concedit illi intelliges, quorum adolescentia laboribus, & temperantia exercita fuit: quos patria non corrupit. Hocce magis mirum est, quod in Ecclesiis, in Republica, in aula plurimum commendationes alienae polleant, tenuiores tamen, & crebro exteros praeferriri videmus. Ratio est, quia cum ad rem ventum, docti, industrii, impigri, laboriosi querantur, quales nemo corum est, quorum pueritia deliciis corrupta est: aut si aliquis est, in singulis aulis vix vnuus est.

§. 18. Dixi de ebrietate vitanda; verum vnum adiungam, quod ad alia quidem accommodari potest, & porro debet, sed hac quidem in causa periculorum est principibus, multos enim principes, & magistratus tum propter alia subditorum peccata, tum propter ebrietatem, aeternum damnatos penitus mihi persuadeo. Sententiam meam breviter proponam hac protestatione, si ex mille doctoribus vel vnuus sibi iudicij contradicat, magistratum periculo absoluam.

Primo. Indubitatum est magistratu curam salutis subditorum, diuinæ gloriae, scandalorumque tollendorum incumbere.

Secundo. Certum etiam est, Ebrietatem peccatum esse; exaque ingentia mala oriri, bona impediri.

Tertio. Ex hoc evidenti consequentia concludo, principem teneri graui mandato aeternæ maiestatis, etiam hoc peccatum è Republica tollere: Ipsumque nisi hoc conetur, viaisque ac rationes inquirat, saluari non posse, quia de manu eius, omnium sanguis animalium requiritur. Granissime vero delinquit, si aula illius vomitu, fardibusque repletur.

Quarto. Eadem est omnium consulum, senatum, atque aliorum qui in potestate sunt, obligatio. Malo enim debent resistere.

Quinto. Magistratus in Germania sine tumultu, sine odioquio, sine timore maioris malorum, ebrietatem facile tollere possunt. Ideoque nulla excusatione vti

possunt, qui permittunt. Præsertim cum etiam imperatoria legi obstringantur.

Sexto. Leges pauca totam rem conficient.

Prima lex. Princeps, senatus, sobrius esto, principumque ministri.

Seconda. Qui consiliarium, aulicum, satrapam, questorem principi commendat, id primo consideret, ne ebrios ille sit.

Tertia. Ebrios in aula negotia non credantur, si perseveret, dimittatur.

Quarta. Ad capitula Ecclesiarum collegiarum ebrios non admittantur, qui iam admissi sunt, canonicis paenitentia corrigitur.

Quinta. Ciuium ebrietas, honorum priuatione, deinde multa corrigitur. Aut etiam potestate testimoniis dicendi.

Sexta. Tabernarum, hoc est, officinarum ebrietatis Domini magno aere puniantur, si quem ebrium non indicent magistrati.

Septima. Nuptiarum ebrietatem coniuua, & sponsi luant.

Octaua. Sumptuaria leges serio propugnantur.

Instituta sunt leges, neque villus, nisi vel demon, vel daemonis satelles intercedere potest. Nam intemperantia sanitatem, ingenium, pacem, opes, famam afferit, in aliorum innumerabilium cohortem adducit. Itaque quanquam vir bonus interdum vino capiatur, nemo tamen nisi infamis vinolentia patrocinari potest, præsentis cum M. Antoniu Roma gentilis, & ebria detestata fit, magis quod volumen pro ebrietate scriperit, quam quod penitus se dediderit voluptati: sic enim iudicabant, Ebrium sibi soli peccare, & si exemplo quoque offenderet, ad paucos id annos pertinere: doctrina impudentiam, qua tantum malum doceretur, omnibus seculis obfuturam.

§. 19. Misera conditio Germania, vini ferax regio, bono suo plures occidit, quam gladio mortantur; & audeo dicere, plus vini in mortes hominum, perit.

Quot pauperum caterua seruari, recreari vino illo possint, quo occidis amicos? Hæc cum fiant, mira-

Potatoriis summi vindicta, mira-
munt, in-
cipiunt.

Quo pauperum caterua seruari, recreari vino illo possint, quo occidis amicos? Hæc cum fiant, mira-

Potatoriis summi vindicta, mira-
munt, in-
cipiunt.

Quo pauperum caterua seruari, recreari vino illo possint, quo occidis amicos? Hæc cum fiant, mira-

Potatoriis summi vindicta, mira-
munt, in-
cipiunt.

Quo pauperum caterua seruari, recreari vino illo possint, quo occidis amicos? Hæc cum fiant, mira-

Potatoriis summi vindicta, mira-
munt, in-
cipiunt.

Quo pauperum caterua seruari, recreari vino illo possint, quo occidis amicos? Hæc cum fiant, mira-

Potatoriis summi vindicta, mira-
munt, in-
cipiunt.

Quo pauperum caterua seruari, recreari vino illo possint, quo occidis amicos? Hæc cum fiant, mira-

Potatoriis summi vindicta, mira-
munt, in-
cipiunt.

Quo pauperum caterua seruari, recreari vino illo possint, quo occidis amicos? Hæc cum fiant, mira-

Potatoriis summi vindicta, mira-
munt, in-
cipiunt.

Graue principis ob ebrietatem periculum.

Scandala tollere principis teneuntur.

Ebrietas facile tolli potest.

Connivitatis, nihil immodestia admittit, non prius discumbitur, quam oratio ad Deum praesertim editur, quantum sibi suerint, et capiunt, bibitur, quantum pudicis est vtile: ita satirantur, ut qui menenerint etiam per noctem adorandum Deum sibi effecta fabulantur, ut qui sciant Dominum audire. Post aquam manualem & lumina vi quisque de scriptura sanctis, vel de proprio ingenio potest prouideatur in medium, Deo canere: hinc probatrum quomodo biberit. Atque oratio conniuui dirimit, unde disceditur non in cateruas ceterorum, neque in classes disputationum, nec in eruptions lasciuiarum, sed ad candem curam modestie, & pudicitiae, ut qui nos tam canem conuerint, quam disciplinam.

CAPUT XV.

Iram Regnantibus ex aequo, & subditis
noxiam esse.

Mollis educatio iracundos facit.
§. 1. VOLVPTATES viciisse magna pars est sa-
pientiae, iram frenas animi rotus est, & pe-
ne inuicti; ideoque & haec moderatio in Republica
omnino est necessaria, connecta est eius consideratio,
cum illis quoque de voluptatibus diximus. Ex vino en-
im, & molli educatione praeceps iracudia nascitur.
Naturam, inquit Seneca l. 2. de ira, c. 20. mutare, difficile
est: ne licet semel mixta a negotiis clementia conuerte. Sed
in hoc nosse profut, ut calentibus ingenio subtrahatur vinum:
quod pueris Plato negandum putat, & ignem vel at igne inci-
tari. Nec cibis quidem implendi sunt, dixerunt enim cor-
pora, & animi cum corpore tunc iacent.

Eadem que in bonam spem pueros adducunt, insolentiam, & iracundiam generant. Nihil magis
facit iracundos, quam educatio mollis, & blanda. Ita
Senec. lib. 2. de ira cap. 21. Ideo, ait, in deficitum, quicumque
non resoluimus, & procul a contactu deliciarum retinebimus.
Ex gaudio enim exultatio, exultationem tumor, &
nimia estimatio sui sequitur, inde iracundia: est enim
opinio contemptus, aut iniuria accepta. Qui autem
blande & in deliciis educantur, iniuria interpretar-
tur, nisi mollissime habentur. Ideo, inquit idem Sene-
ca, vniuersus quo plus indulgetur, pupilliisque quo plus licet, corru-
ptior annus est. Non reflet offendit? cui nihil vaquam nega-
tum est, cui lacrymas sollicita semper mater abstinet, cui de pa-
dagogo satisfactum est. Non vides, ut maiorem quamque for-
tunam, maior ira comiterat? In diuitiis, nobilisque & ma-
gistratus praeceps appareat, cum quicquid lev & inane in a-
nimis erat, secunda se a futili. Felicitatis iracundiam nutri-
vit, ubi aures superbas, aspergitorum turba circumfuerit.

Etcap. 25. Parum agilis est puer, aut repudiata aqua potui,
aut turbatus torus, aut mensa negligenter posita. Ad ista con-
citat, insania est, & infelicitas valitudinis est, quam leuis
aura contraxit: affectio oculi, quo candida vestis obturata: dis-
solitus delicus, cauus latius alieno labore condoluit. Mindyridae
autem fatigatae ex Sybaritarum ciuitate: qui cum vidisset fodierem,
& alius rastrum alleuantem, laussem se fieri questus, rectuit il-
lum, opus in conspectu suo facere. Idem sepius questus est, quod
solitus rosa duplicitatis incubuisse. Vbi animum simul & corpus
voluptates corrupere, nihil tolerabile videtur: non quia dura,
sed quia molles patinur. Quid enim est cur tuis alicuius, aut
sternutamentum, aut musca parum curiose fugata vos in rabi-
tagat, aut versus calix, aut clavis negligenter seru manibus elati?
Feret iste aquo animo viuile conuicuum, & ingesta in con-
sione curiae maledicta, cuius aures tradi sub felii fridori of-
fendit? Perpetuerat hic famam, & effusa expeditionis stitum,
qui puer male diluens nuen, iracuit?

Qui nun-
quam offen-
dit filium,
fecit conu-
maccem.
Qui nun-
quam offen-
dit filium,
fecit conu-
maccem.

Quia de-
licatos, quia infirmos, maxime, quia arrogantes. Ri-
dere soleo stultos parentes, & blandos doctores, cum
de adolescentiis contumacia loquuntur. Nulla
eum in re offendi, nihil negauit, nemo parentum sic filios dilexit.
Iam ingratus est, ali quibus minus prafatu, magnas gratias re-

ferunt. Imo vero tibi gratias non debet, quia eum cor-
rupisti. Omnia blanditiarum memoriam una mo-
nitio excusfit. Verum hisce de rebus agam libro de
institutione, nunc iram luxurię filiam consideremus.
Luxurie inquam filiam, sed matrem crudelitatis, &
administratam. Affinis enim delitiis est immanitas.
Nero ita mollis erat, ut nihil virile, ita crudelis ut ni-
hil molle haberet.

Ira seu ὄργη est ὅτε τις πάσις πανωλεῖς φαινούται, Luxurie
δέ φανερέις τόποι ἔχουσι, τόποι εἰς τὸν οὐρανόν, οὐ εἰς αὐτὸν, fons crude-
litatis, μὴ τερπνούστος. 1. Ira est cupidio vindictæ. 2. cum litatis.
dolore seu tristitia. 3. Vindictæ apparentis. 4. propter
apparentem despiciantem vel sui, vel eius cuiuspiam,
non conuenienter. ita 2. Rhet. c. 2. optimus definen-
tria ex op-
di magister. Despiciantiam vero triplicem constituit. nione con-
traφέγμα contemplum, cum nihil rem aestimat, & temptus.
personam. Ἐπειστρατεία qui est contemptus cum vo-
luntatibus impedimentum ponit, non ut ipse co-
modo quippiam ea exire nanciscatur, sed ne alteri ac-
cedat. Ἐπει contumeliam, cum alteri nocentum
molestiaque infertur, cum dedecore patientis, non
ut aliud sibi accedit, sed ut voluptatem capiat.

Seneca lib. 1. de ira cap. 3. Citat definitionem Ari-
stotelicam; iram esse, cupiditatem doloris reponen-
di. Differt autem ab irato, iracundus, ut ibidem c. 4.
exponit Seneca, ut ebriosus, ab ebrio, timens, à timi-
do. Cicero in 4: Tusc. codem modo differre, sicut an-
xietas, ab angore. Varietatem iracundorum descri-
bit Seneca. Cetera, que pluribus apud Grecos nominibus, in
species iram distinguunt, quia apud nos vocabula sua non ha-
bent, præterito: etiam si amarum nos, acerbumque dicimus nec
minus stomachosum, rabiōsum, clamosum, difficultem, asperū:
qua omnia irarum differentia sunt. Inter hos morsum ponas Varia ira-
licet, dilacatum iracundia genus. Quodam enim sunt ira, que rum gene-
ra in clamorem confidunt, quedam non minus perinaces, qua ra.
frequentes, quedam seua manu, verbis parciore, quedam in
verborum, maledictorumque amittitudinem effusa, quedam
ultra querelas, & avertiones non exurit, quedam altae gra-
uesque sunt, & introrsus versa. Mille autem species sunt malè
multiplicis.

Græci πηρὶς μητρούτες ἀκροχόλες χαλεπες, κρυψι-
χόλες, διαπέρες ὄργια, ἐξεσθεις, διαμονειαι appellant.
Satis de cognoscenda ira dictum, quam vincere, qua
definire præstantius est.

§. 3. Summum est ira, & publicum malum: Ve-
hementius enim, quam res villa orbem affixit. Quod &
Homerus indicasse voluit, cum μῆνι Achillis ἀλογέ-
λω, perditricem appellat. Seneca lib. 3. de ira cap. 2. De-
nique cetera singulos corripunt: hic vnius affectus est, qui in-
ter dum publice concipiatur. Nunquam vniuersus populus, vnius est malum,
femina amore flagravit: nec in pecuniam, aut lucrum tota ci-
vitas spem suam misit. ambitio viritim singulos occupat, impo-
corripit. Ira publica
tentia non est malum publicum: sepe in iram uno agmine irū
est. Viri, femine, senes, pueri, principes, vulgi que conser-
& tota ex multitudine paucissimi verbis concitat, ipsum concita-
torem antecepit. Ad arma protinus, ignesque discursum est, &
indicta finitima bella, aut gesta cum ciuitatis. Tote cum stirpe
omni crematæ domus: & modo eloquo favorabilis habitus in
medio honore, iram sua concionis exceptit, in Imperatore suū
legiones pila retroserunt. Discedit plebs tota cum patribus, pu-
blicum consilium, senatus non exceptat, sed delectibus, nec nomi-
nato Imperatore, subditosire, subduec legit: ac per recta urbis,
nobiles conseccatus viros, supplicium manu sumpsit. Violauit Euror con-
legationes, rupto iure genitum, rabiesque insanda ciuitatem citatus in-
tulit: nec datum est, quo resideret tumor publicus: sed deducta tegrospo-
protinus classes, & onerata tumultuaris milite: sine more, sine puto dele-
auspiciis, populus ductu ire sua aggressus fortuita, raptus pro uit.
armis geficit: deinde magna clade temeritatem audacis ira lauit.

Saul sacerdotes, & vrbe eorum subito concidit,
Nabuchodonosor tres viros principes, ad ignem da-
minat. Cambysis iracundiam, cum ebrietate coniunctam, retuli capite antecedente. Regibus vero maxi-